

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної та слов'янської філології

Курсова робота з арабської філології
на тему:

СПЕЦИФІКА АРАБСЬКОГО АНТРОПОНІМІКОНУ

Студентки групи Пар 16-20
факультету сходознавства
денної форми навчання
Освітньої програми:
Арабська мова і література
та переклад, друга
східна мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.060 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – арабська

Юнги Марії Андріївни

Науковий керівник:

ст. викладач В.Г. Кононенко

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АРАБСЬКОГО АНТРОПОНІМІКОНУ	
1.1 Поняття «ономастика», «антропоніміка», «антропонімікон», «антропонім». Історія ономастичних досліджень в українському та зарубіжному мовознавстві	6
1.2 Антропонімікон в дослідженнях арабських вчених.....	11
1.3 Методика дослідження ономастичних одиниць	14
Висновки до Розділу 1	17
РОЗДІЛ 2 СПЕЦИФІКА АРАБСЬКОГО АНТРОПОНІМІКОНУ	
2.1 Граматична характеристика антропонімів арабського походження.....	18
2.2 Класифікація антропонімів в арабській мові за значенням	22
2.3 Особливості функціонування арабських антропонімів в сучасних текстах	24
Висновки до Розділу 2	27
ВИСНОВКИ	28
РЕФЕРАТ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32

ВСТУП

Антропоніми є важливою складовою арабської мови та культури. Вони відображають традиції, цінності, релігійність і соціальний контекст арабського суспільства, тому наразі дослідження цього аспекту цікавить не лише зарубіжних арабістів, а й українських. У курсовій роботі розглянуто специфіку арабського антропонімікону.

Актуальність досліджуваної теми полягає в зростанні інтересу до арабських онімів, зокрема антропонімів, оскільки глибше заглиблення в проблематику арабських власних назв та розгляд цієї теми з різних перспектив сприяють кращому розумінню культурних, історичних та соціальних аспектів арабського суспільства, а також допомагають розширити знання про мовні особливості та взаємозв'язки між мовою, ідентичністю та суспільством. Ця тема є важливою не лише будучи інструментом міжкультурної взаємодії, а й з точки зору граматики – вивчення арабських антропонімів дозволяє виявити морфологічні та семантичні особливості арабської мови та відстежити закономірності в структурі арабських онімів.

Антропоніми арабської мови є об'єктом дослідження багатьох вчених: Хальса Аль-Агбарі, М. Азіз Ф. Ясін, Рейми Аль-Джарф, Хасан Абд-ель-Джавад, Вафа Абу Хатаб, Адель Наджім тощо. Проте, саме українських досліджень арабських антропонімів досить мало, до вивчення цього аспекту арабської ономастики зверталися лише: Л.О. Куплевацька, Т.Є. Манівська, О.С. Завгородня тощо. В українській арабістиці тема специфіки арабських антропонімів є малодослідженою тому вона є актуальною та потребує уваги українських вчених.

Метою є дослідити специфіку арабського антропонімікону, охарактеризувати граматичні особливості антропонімів, розглянути класифікації арабських імен за значенням та визначити роль та місце антропонімів в сучасних арабських текстах.

Для того, щоб досягти поставленої цілі, ми сформуваємо такі завдання:

1. Визначення поняття «ономастика», виокремлення її основних галузей, а також поняття «антропоніміка» та визначення її завдань.

2. Визначення ролі та місця дослідження антропонімів арабської мови в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема сучасних арабських праці.
3. Визначення методів власне ономастичних досліджень.
4. Дослідження граматичних особливостей арабського антропонімікону.
5. Дослідження класифікація антропонімів в арабській мові за значенням.
6. Визначення специфіки вживання антропонімів в сучасних арабських текстах.

Об'єктом дослідження є арабські антропоніми – імена.

Предметом дослідження є специфіка арабського антропонімікону.

Матеріалом дослідження виступили арабські словники та збірки арабських імен, з яких було відібрано близько 90 жіночих та чоловічих імен. Окрім словників, було використано електронні списки арабських імен. Для аналізу функціонування антропонімів арабського походження в сучасних матеріалах були використані публіцистичні тексти.

Одним з основних методів, застосованих в ході дослідження арабського антропонімікону, є метод *аналізу словникових дефініцій*. Таким чином, було визначено поняття ««ономастика», «антропоніміка», «антропонімікон», «антропонім»; під час дослідження історії арабських ономастичних досліджень ми використовували *порівняльно-історичний метод* та *зіставний аналіз*; для визначення граматичних особливостей антропонімів були застосовані *морфологічний* та *синтаксичний аналіз*, для визначення значення імен – *семантичний аналіз*; основний матеріал дослідження був зібраний завдяки *лексикографічному підходу* – систематичному відбору слів.

Наукова новизна дослідження проявляється в тому, що в цій роботі вперше в українській арабістиці було проаналізовано сучасні тенденції та результати антропонімічних праць сучасних арабських вчених-ономастів. Крім того, це одна з небагатьох українських праць, в якій досліджено граматичні особливості та семантичну класифікацію арабських антропонімів.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при підготовці філологів, перекладачів та культурологів та при викладанні наступних дисциплін: «Арабська мова», «Вступ до арабської філології» та «Лексикологія арабської мови». Також це дослідження може стати основою для більш глибокого дослідження арабського антропонімікону в лінгвістичних та культурологічних галузях.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АРАБСЬКОГО АНТРОПОНІМІКОНУ

1.1. Поняття «ономастика», «антропоніміка», «антропонімон», «антропонім». Історія ономастичних досліджень в українському та зарубіжному мовознавстві

Для вивчення специфіки антропонімону в арабській мові спочатку необхідно визначити суть понять «ономастика», «антропонімон», «антропоніміка» та «антропонім», їх місце та роль в лінгвістичних дослідженнях українських та зарубіжних вчених. Оскільки тільки шляхом детального ознайомлення з цими поняттями та їх аналізу можливе комплексне сприйняття та розуміння конкретного явища, а саме арабських ономастичних одиниць.

Ономастика є найширшим з зазначених нами понять; це наука, що вивчає імена та назви, досліджує їх структуру, етимологію, а також соціокультурний та історичний контекст, інформацію про їх формування, походження та вживання. Ономастика – розділ лінгвістики, об'єктом дослідження якого є сукупність власних назв певного регіону, народу та періоду. При цьому, важливим є урахування географічних та історичних особливостей території, соціального складу та конкретних обставин виникнення назви (Я. І. Дзира, 2010).

Можна виокремити три основні галузі ономастики: топоніміку, антропоніміку та етніміку. Наразі ці напрями мають конкретно визначені проблеми та методи дослідження (Л. А. Ковбасюк, 2015). Також до напрямків ономастики належать: описовий, прикладний, соціолінгвістичний, структурно-математичний, когнітивний, типологічний тощо. Актуальним напрямом є літературна ономастика. Грейс Альварес-Альтман (1981) стверджує, що, перш за все, це літературна критика більш спеціалізованого характеру, в межах якої проводяться дослідження рівнів значущості власних назв в драмі, художній літературі, поезії та фольклорі. Дослідження різних

аспектів власних назв, використаної в літературі, здійснюються лексикознавцями, літературознавцями, лінгвістами, істориками, географами. Основоположниками української літературної ономастики вважаються І. Д. Сухомлин, Ю. О. Карпенко, П. П. Чучка (В. В. Лучик, 2011, с.127).

Термін «антропонімія» або «антропоніміка» вживається для позначення розділу ономастики, який здійснює дослідження власних імен, а також їх функціонування та розвитку, принципи найменування, пошуки прихованого змісту та значення імен (Ю. І. Ковалів, 2007, с.81).

Л. Т. Масенко (2001) в статті «Енциклопедії історії України» зазначає, що антропоніміка – це наука, яка належить до історичних дисциплін. Вибір імені обумовлювався соціальним положенням, обставинами сімейного життя, рівнем розвитку та освіченості, віруваннями та звичаями етносу. Таким чином, дослідження імен сприяють відтворенню історичних подій та їх детальному розгляду.

Серед завдань антропоніміки – дослідження формування антропонімів, їх походження, словотвір, функціонування в різні історичні періоди, принципи, причини та закономірності в процесі найменування людини. Під терміном «антропонімікон» слід розуміти значення конкретного імені або набору імен, які служать для ідентифікації особи. У більш загальному контексті, це поняття можна визначити як ім'я будь-якої особи (І.О. Єлісеєва, Т.В. Клочко, 2019, с.18).

Я. А. Величко (2010) стверджує, що антропонімами є ім'я, яке людина отримує при народженні та слугує їй «розпізнавальним знаком». Зазвичай антропонімічна формула є багаточленною, її компоненти відрізняються між собою та виконують різні функції в складі моделі імені. До антропонімів належать: особове ім'я людини, прізвище, ім'я по батькові, псевдонім, прізвисько.

О. А. Пишньоха та І. Л. Покровська (2019) зазначають, що на процес найменування впливає історичний та культурний контекст. Антропонім – це не просто одиниця мови, а мовно-культурний знак, який містить інформацію про ставлення суспільства до певного історичного, культурного явища та навколишнього середовища (с.132).

Н. Левадна та Ю. Койло (2017) наголошують, що перші лінгвістичні дослідження власних назв були проведені лише в ХІХ столітті німецькими вченими, а саме Поттом Август-Фрідріхом та Ферштеманом. (с.358)

На початку ХІХ століття ономастичні дослідження зародилися в Англії, Ірландії, Норвегії, Швеції, Данії, Японії, Австралії тощо. В середині того ж століття ця наука з'явилася в Хорватії, США, Естонії, Швейцарії тощо, а в кінці століття – в Румунії, Шотландії, Литві, Польщі, Іспанії тощо. У ХХ столітті найбільшим інтересом дослідників стало вивчення національних назв.

Праці Альберта Доза, французького мовознавця, є основоположними в галузі топоніміки та антропоніміки. Серед його робіт – «Міста і села, країни, річки, гори, культові споруди» (1926), «Французька топоніміка» (1939), «Трактат з французької антропонімії» (1945). Дослідження різних типів власних назв провів португальський науковець Лейте де Васконселос, який вперше в історії використав термін «антропонімія» у 1887 році (Eduardo Tadeu Roque Amaral, Márcia Sipavicius Seide, 2020, с.34).

Неоціненний вклад в розвиток ономастики, українського та загального мовознавства зробив Ю. О. Карпенко, який детально розробив концепції поняття власних назв, загальних засад та положень ономастики як науки, досліджував топоніми, гідроніми, ороніми, космоніми, теоніми, уклав словники: «Топонімія північно-східної Одещини» (1975), «Топонімія південно-східної Одещини» (1978), «Гідронімія Нижнього Подністров'я» (1981) тощо (Л.В. Чувашова, 2012).

Ю. О. Карпенко (2008) зазначив, що зростання інтересу до ономастичних досліджень в слов'янському регіоні припадає на середину ХХ ст. З 30-х років ХХ століття в Чехословаччині, а пізніше в Чехії та Словаччині, завдяки здобуткам В.Шмілауера постійно проводяться дослідження власних назв. Наразі ономастиці відведений відділ в Чеській Академії наук та видається спеціалізоване видання.

Подібна тенденція спостерігається і в Польщі у 30-40 роках ХХ століття, коли Вітольд Ташицький та Станіслав Роспанд почали публікувати свої історичні словники та розвідки з антропоніміки та топоніміки. До українських

основоположників ономастики передусім належить І. Я Франко, який написав актуальні і зараз три ономастичні праці.

О. С. Стрижак, якому Ю. О. Карпенко присвятив окрему статтю, вважається одним з провідних ономастів, дослідників історичної географії України, топонімів, ентоніміки, гідроніміки та хороніміки. У його доробку шість монографій – «Назви річок Полтавщини» (1963) і «Назви річок Запоріжжя і Херсонщини (Нижньонадніпрянське Лівобережжя)» (1967), «Назви розповідають» (1967) «Про що розповідають географічні назви (Сліди народів на карті УРСР)» (1967), «Етніонімія Геродотової Скіфії» (1988) та «Етніонімія Птолемеєвої Сарматії. У пошуках Русі» (1991).

Питання ономастики, передусім української антропоніміки, належить до кола наукових інтересів М. О. Демчук, яка докладно дослідила у своїй монографії слов'янські автохтонні назви, що були у вжитку українців в XIV-XVII ст., порушивши важливі для загального розвитку антропонімічної науки дискусійні та проблематичні питання. Авторка аналізує імена з погляду їхнього слов'янського коріння та розкриває їхні зв'язки з історичним та культурним контекстом того часу, проаналізувавши як ці імена відображали соціальний статус, етнічність та інші аспекти життя українського суспільства у вказаний період.

С. Вербич (2010) зазначає, що протягом 60–70-х рр. XX ст. видається найбільша кількість ономастичних досліджень в Україні. Особливу увагу вчені приділяють топоніміці та антропоніміці. Головним завданням для топонімістів того часу було провести паралель між місцевою топографічною реальністю та місцевими діалектами та говірками. На їх думку, саме мовленнєві особливості регіону визначають появу того чи іншого топоніма. Таким чином, шляхом аналізу діалектів та говірок можна було розкрити значення та походження топонімів певного регіону. Протягом «ономастичного буму» другої половини XX ст. було видано спеціальні праці: «Питання ономастики» (1964), «Територіальні діалекти і власні назви» (1965), «Тези III Республіканської ономастичної (гідронімічної) конференції» (1965), «Гідронімічний атлас України (проспект)» (1967).

Говорячи про визначних українських антропонімістів не можна не згадати М. Л. Худаша з його монографією «З історії української антропонімії» (1977), в якій було досліджено процес становлення української антропонімії системи у XIV-XVIII ст. Окрему увагу заслуговує «Довідник українських прізвищ» Ю. К. Редька, яке присвячене дослідженню походження, значення та етимології різноманітних українських прізвищ, що розкриває їхню історію та зв'язки з культурою та традиціями українського народу.

Загальну характеристику стану розвитку української антропоніміки дав О. І. Дзира (2013) у своїй статті «До історії вивчення української антропоніміки», окресливши проблеми дослідження антропоніміки. Як стверджує Дзира, і до сьогодні найбільшу увагу науковців привертає дослідження прізвищ, чоловічих іменувань, в той час, як вивчення жіночих іменувань не має такої ж популярності серед дослідників і обмежується працями лише декількох вчених. До того ж, більшість досліджень, присвячених антропонімам, занадто локалізовані, тому наразі бракує узагальнюючих та комплексних робіт на цю тему.

Перший в Україні осередок львівської ономастичної школи утворила видатна мовознавчиня Л. Л. Гумецька, яка є авторкою ґрунтовних праць з історії української мови, лексикографії, лексикології та ономастики. У 1981 році за «Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.» вона отримала премію імені І. Я. Франка, яка видається за визначні наукові досягнення в філології, мистецтвознавстві та етнології. Серед її ономастичних праць – «Народні форми хрещених імен в українській мові XIV-XV ст.» (1985).

С. Пахомова у своїй праці «Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах» (2012) проаналізувала багатолексемні власні назви та антропонімні формули у східнослов'янських, південнослов'янських і західнослов'янських мовах, враховуючи історичний та лінгвістичний контекст досліджуваних одиниць. Дослідниця цілісно розглянула систему антропонімних формул слов'янських мов та розробила антропонімичну термінологію (С. В. Шийка, 2020, 606-607).

Отже, визначення ключових понять є значущими для кращого розміння арабських ономастичних одиниць. Ономастика включає в себе вивчення імен та назв,

їх структуру, етимологію, а також соціокультурний та історичний контекст. Антропоніміка є одним з трьох основних напрямків ономастики. Антропоніми не лише лінгвістичні одиниці, але і мово-культурні знаки, які відображають важливі аспекти соціального та культурного життя.

Ономастичні дослідження в цій області почалися ще в XIX столітті, але досягли особливого розквіту в XX столітті. У розвитку ономастики значну роль відіграли вчені з Німеччини, Франції, Польщі, Чехії тощо. В дослідженні української ономастики начну роль відіграють праці І. Я. Франка, Ю. О. Карпенка, О. С. Стрижака, Л. Л. Гумецька. В той час, деякі аспекти антропоніміки, зокрема вивчення жіночих іменувань та багатолексемних власних назв, все ще залишаються малодослідженими, що відкриває широкі можливості для подальших досліджень.

1.2 Антропонімікон в дослідженнях арабських вчених

У ході нашого дослідження нами було розглянуто сучасні праці арабських вчених з антропоніміки, видані не раніше другої половини XX століття. Ці праці охоплюють різні аспекти ономастики, включаючи вивчення історичних та культурних впливів на формування імен, аналіз модифікацій імен у залежності від регіону, релігійні та соціокультурні відтінки вибору імен, а також сучасні тенденції у процесі номінації.

Адель Наджим – сучасний арабський вчений, який у своїй праці «Ancient North African Onomastic» (2020) звернув увагу на фонетичну подібність між іменами африканців візантійського періоду та автентичними арабськими іменами. Це відкриття стало для нього поштовхом для глибшого дослідження стародавньої історії та номенклатури символів у Північній Африці. Автор зазначає, що це лінгвістичне питання стало предметом великого інтересу через політичні та ідеологічні міркування, але вирішення його виходить за рамки даного дослідження. Отже започаткована ним ініціатива може відкрити нові перспективи для подальших досліджень у галузі топоніміки та антропоніміки, зокрема в контексті арабського світу.

У дослідженні «The Interchange of Personal Names in Muslim Communities: An Onomastic Study» (2023) Рейми Аль-Джарф вивчається взаємозв'язок між особистими іменами в дев'яти мусульманських спільнот з метою визначення їхніх мовних, історичних та культурних особливостей. За допомогою зібраного, проаналізованого та класифікованого корпусу особистих імен було розглянуто культурну, етнічну та мовну таксономію. Аналіз даних показав, що арабські імена, такі як «Мохаммед», «Алі», «Фатіма», були запозичені мусульманськими суспільствами, але зазнали фонологічних змін. Наприклад, «Мохаммед» у турецькій мові стає «Мехметом», а «Фатіма» у фарсі – «Наріман». Такі адаптації свідчать про вплив мовного середовища та культурних взаємодій на початкову форму власної назви.

Хальса Аль-Агбарі (2010) у «Derogatory Forms of Personal Names in Omani Arabic» стверджує, що в оманському діалекті арабської мови використовуються зневажливі варіанти особистих імен як спосіб вираження роздратування чи невдоволення у соціальному оточенні. Ці варіанти, хоча фонетично нагадують оригінальні імена, вважаються серйозною образою через їхній негативний семантичний зміст. Дослідження полягає в загальному огляді власних імен в Омані, пошуку взаємозв'язку між статтю та формою соціальної поведінки, висвітлення соціальних контекстів використання зневажливих форм імен.

Амін Альмуханна у співавторстві з Жаном-Франсуа Прюне (2019) у «From Classical to Modern Arab Names and Back» розглянули еволюцію арабських формул імен на Аравійському півострові та в регіоні Леванту з початку ісламської ери. Автори описують три основних періоди: від п'ятикомпонентної формули класичного періоду (550-1600 н.е.) до трикомпонентних формул неокласичного кувейтського періоду (1600-1960 н.е.) і сучасного періоду в дванадцяти країнах (1960-до сьогодні), а також двокомпонентна формула Ісламської держави (2014-до сьогодні). Автори докладно обговорюють три сучасних компоненти назв та останні зміни в ономастиці Кувейта, вказуючи на поступовий розвиток деяких формул імен з часом.

М. Азіз Ф. Ясін (1978) в «Personal Names of Address in Kuwaiti Arabic» аналізує способи, якими кувейці звертаються один до одного в різних соціокультурних ситуаціях. Автори докладно розглядають звернення, їхні семантичні відтінки, а також

контекстуальні особливості використання таких форм звернення. У 1986 році він опублікував роботу «The Arabian Way with Names», в якій дослідив традиції та звичаї, пов'язані з вибором імен в арабських сім'ях.

Хасан Абд-ель-Джавад (1986) в дослідженні «A Linguistic and Sociocultural Study of Personal Names in Jordan» дійшов висновків, що вибір чоловічих особистих імен відображає прагнення вказати на позитивні риси та якості, такі як мужність, великодушність, благородство тощо. Це свідчить про те, що для чоловіків важливо мати ім'я, яке відображає їхні суспільно-прийняті якості та характеристики. В значеннях жіночих імен часто закладене бажання наділити дівчинку красою, спокоєм, скромністю, м'якістю і добротою. Вони більше піддаються змінам та модифікаціям через створення нових та запозичення вже відомих соціально престижних імен.

Вафа Абу Хатаб (2015), дослідивши постколоніальні антропоніми Йорданії зазначає: «З 1945 по 1995 рік практика іменування в йорданському суспільстві зазнала значних змін. Колонізація не мала помітного впливу на практику іменування, що стосується антропонімів. Було знайдено чітке розмежування між тим, що є звичайним і не в практиці найменування. Крім того, етнічна приналежність, а також стать мали свій вплив на процеси найменування». В ході дослідження було використано списки 50 найпопулярніших жіночих імен та 50 найпопулярніших чоловічих імен за 1945, 1955, 1965, 1975, 1985 та 1995 років для виявлення морфологічних та фонологічних особливостей антропонімів жіночого та чоловічого роду. Також вона видала «Multicultural Aspects of Names and Naming in the Arab World», де обгрунтувала причини широкого розповсюдження мусульманських імен, а також зазначила інші фактори у процесі найменування.

Отже, ономастичні дослідження посідають важливе місце в дослідженнях сучасних арабських вчених. Антропоніміка належить до кола наукових інтересів Хальси Аль-Агбарі, Рейми Аль-Джарф, Аделя Наджіма, Жана-Франсуа Прюне тощо. Провідними темами досліджень є взаємозв'язок між особистими іменами в мусульманських спільнотах, культурні та мовні адаптації імен у різних країнах та регіонах, особливості процесу найменування.

1.3 Методика дослідження ономастичних одиниць

Наразі відомо про два основних підходи до вивчення ономастичних одиниць, на які спираються вчені. А. М. Зубко (2007) стверджує, що оніми можуть вивчатися в межах історичної дисципліни, яка займається дослідженням її змісту та тлумаченням, і в межах історичної філології, яка фокусується на формі ономастичної одиниці, при цьому не розглядаючи її як історичне джерело. О. С. Компан (1966) вважає, що обидва підходи мають спільну теоретичну базу, але різні завдання, шлях розвитку та методи дослідження, при цьому лінгвістичний напрям з'явився раніше.

Було розроблено два основних підходи до вивчення онімів: етимологічний і структурний. Такий принцип вважався класичною позицією щодо їх дослідження протягом кількох десятиліть, заснованою на класифікації Вітольда Ташинського (1946) і Станіслава Роспонта (1957). У типових монографіях, які сконцентровані на дослідженнях ономастики, виокремлюється зазвичай два розділи – аналіз етимології власних назв та їх структури (Маріуш Рутковський, 2023, с. 215).

Серед основних підходів і методів, які застосовуються для дослідження онімів можна виокремити історичний та етимологічний, які дозволяють виявити зв'язки між топонімами та іншими словами лексики, а також словотвірний, кількісний та картографічний. Цінні історичні дані, які містяться в топонімах, можуть бути розкриті лише після проведення етимологічного дослідження. С. О. Вербич вважає, що для того, щоб проаналізувати та дослідити процес формування та походження власних назв необхідно виконати певні умови: знайти та виокремити словотвірну модель назви, встановити твірний апелятив; визначити семантичну мотивацію власної назви. Найбільші труднощі пов'язані з тим, що кожний окремий випадок потребує не лише комплексних знань аналогічних прикладів, а й індивідуального підходу (О. М. Пежинська, 2019, с. 162).

Як зазначає С. В. Насакіна (2018), наукове дослідження онімів спирається на три види методів: загальнонаукові, лінгвістичні та ономастичні. Щодо власне ономастичних методів, які відповідають її конкретним завданням та цілям, то найпоширенішими є: дескриптивний (опис власних назв з урахуванням географічних,

соціальних та культурних особливостей регіону); ареальний (проводиться порівняльний аналіз для визначення ареалу вживання ономастичних одиниць); порівняльно-типологічний (виявлення спільних та відмінних рис в різних мовах); генетичний (аналіз та порівняння тотожних рис в мовах однієї генетичної групи); структурний (дослідження словотвору назви) тощо.

Н. І. Бицко у своєму дослідженні теоретико-методологічних засад дослідження онімів на прикладі мікрогідронімів Верхньо-Середнього Дністра окрім вищезазначених загальнолінгвістичних методів використовував формантний підхід. Власні назви утворюються за допомогою морфем та синтаксичних засобів. Завдяки формантому методу можна визначити ці структурні особливості та проаналізувати будову назв, відшуковуючи однотипні повторювані елементи. Щоб дізнатися похідність фіксованих назв, Бицко використовував онома-семасіологічний метод. До того ж, цей метод дозволяє дослідити систему географічних назв певного ареалу. Щоб зробити висновки щодо частотності вживання власних назв та їх нормативності він проводив статистичний аналіз даних. Аналіз частоти полягає в підрахунку кількості вживання кожного оніма в тексті або в конкретному наборі даних, що дозволяє визначити, які оніми є найбільш поширеними або частіше зустрічаються в досліджуванні лексики.

Вимоги нашого часу відбиваються на інформаційно-технологічних потребах для ономастичних досліджень, що зумовлює необхідність впровадження новітніх методів дослідження та використання комп'ютерних технологій для якісного виконання поставлених задач. Через мережеву систему проводиться професійна комунікація та взаємодія фахівців (В. А. Широков, М. В. Надутенко 2017).

М. Надутенко (2021) акцентує на появі новітніх цифрових методів дослідження ономастичних одиниць. Цифрові методи стають все більш важливим інструментом у дослідженні онімів, допомагаючи ефективніше проаналізувати різноманітні аспекти та інтерпретації власних назв. Саме нові підходи до вивчення онімів гарантують комплексне опрацювання досліджуваного матеріалу. Надутенко виокремлює окремий напрям методів та підходів – «цифрові методи обробки та презентації онімного матеріалу», маючи на увазі відеословник, віртуальні лабораторії, лінгвістичні корпуси, 3D екскурсії віртуальним ономастичним музеєм тощо. Подібна

практика є досить поширеною в усьому світі, однак в Україні ще не користується великою популярністю, тому наразі питання цифрових методів дослідження онімів є досить актуальним в українській лінгвістиці.

Елвіс де Стефані стверджує (2012), що для того, щоб грамотно проаналізувати мовний матеріал, а саме оніми, необхідно вийти за межі експериментально створених умов і звернутися до безпосередньої розмови та інтеракційної лінгвістики, оскільки «розмова вважається одним з ресурсів, який можна використати для вивчення структури соціальності». До такого підходу вдавався Шеглофф (1972), який аналізував практичне використання географічних об'єктів в мовленні, а не окремі одиниці. Так було сформовано п'ять типів формулювань місць, на які посилаються в процесі комунікації мовці, і топоніми були лиш одними з компонентів просторового опису.

В антропонімійному дослідженні О. Глущенко, Ю. Дідур, Л. Окулова та К. Пилипюк (2021) було використано комплексний метод дослідження, при цьому описовий метод був провідним. Крім того, «основними методами є метод систематизації мовного матеріалу, методи компонентного аналізу, словотвору, етимологічного та кількісного аналізу». Для того, щоб описати функціональні особливості антропонімів було використано контекстуально-інтерпретаційний метод. Контекстуально-інтерпретаційний метод у дослідженні ономастики означає вивчення імен в контексті їхнього вживання в конкретних умовах.

Отже, вивчення ономастичних одиниць базується на двох основних підходах: історичному та лінгвістичному, які мають відмінні завдання, методи та шляхи розвитку. Серед основних методів дослідження онімів виокремлюють історичний, етимологічний, словотвірний, кількісний, картографічний, ареальний та інші. Кожен з цих методів спрямований на різні аспекти аналізу та дослідження власних назв. Сучасні вимоги до досліджень в галузі ономастики вимагають використання новітніх інформаційно-технологічних методів та комп'ютерних технологій. Контекстуально-інтерпретаційний метод виявляється ефективним у дослідженні антропонімії, дозволяючи вивчати імена в контексті їхнього вживання в конкретних умовах.

Висновки до розділу 1

Ономастика – наука, яка вивчає власні назви. Відіграє важливу роль у розумінні культурної та мовної спадщини арабського світу. Антропоніміка – наука, що вивчає особисті імена людей, досліджує походження, структуру, семантику та вживання цих імен у різних культурних та історичних контекстах. Антропоніми – лінгвістичні та мовно-культурні одиниці, які відображають важливі аспекти соціального та культурного життя.

Ономастичні дослідження почалися ще в ХІХ столітті, але набули особливого розквіту в ХХ столітті. У розвитку ономастики велику роль відіграли вчені з Німеччини, Франції, Польщі, Чехії та інших країн. В Україні перший осередок львівської ономастичної школи з'явився завдяки видатній дослідниці Л. Л. Гумецькій. Особливе місце серед українських вчених-ономастів посідають Ю. О. Карпенко, О. С. Стрижак, М. О. Демчук.

В арабській ономастиці на сьогоднішній день найбільша кількість праць присвячена антропоніміці та дослідженню власних назв з урахуванням особливостей регіону. Антропоніміку досліджують Вафа Абу Хатаб, Хальса Аль-Агбарі, Адель Наджім тощо.

До основних методів дослідження належать: описовий, словотвірний, форматний, історичний, кількісний, етимологічний тощо. Сучасні технології, зокрема цифрові методи дослідження, дозволяють більш ефективно аналізувати та інтерпретувати власні назви.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА АРАБСЬКОГО АНТРОПОНІМІКОНУ

2.1 Граматична характеристика антропонімів арабського походження

Л. О. Куплевацька, Т. Є. Манівська (2021) стверджують, що антропонімічна формула є унікальною для кожного народу. Кількість складників, які є частинами повного імені людини, може варіюватися від одного до п'яти, що в більшості випадків залежить від культурних, релігійних, соціальних особливостей регіону. До того ж, на загальну антропонімічну формулу впливають історичні та економічні процеси у суспільстві. Арабська формула імені є унікальною тим, що кількість її складників може доходити до 12 компонентів. Обов'язково в імені наявні патроніми, матроніми та прапатроніми. Арабська антропонімічна формула складається з: особистого імені, яке стоїть в більшості випадків після патроніма, яке успадковується в родині, частки «abu», насабу (всхідний патронім), переліку прапатронімів, лакабу (епітет) та нісби (може містити загальну інформацію про місце, де людина проживає зараз, або народилася, яку релігію сповідує чи яке посідає місце в суспільстві).

Розглянемо арабську антропонімічну систему на прикладі імені:

أَبُو الْفَرَجِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْهَيْثَمِ الْمَرْوَانِيِّ الْأُمَوِيِّ الْقُرَشِيِّ

1. أبو الفرج – спадковий патронім
2. علي – особисте ім'я
3. بن الحسين – патронім
4. بن محمد – прапатронім, що вказує на ім'я дідуся з батьківської лінії
5. بن أحمد – попередній прапатронім, ім'я прапрадідуся
6. بن الهيثم – попередній прапрапатронім, ім'я прапрапрадідуся
7. المرواني – нісба, що може вказувати на родовід та приналежність до племені Аль-Марвані
8. الأموي – нісба, що може вказувати на приналежність до роду Омеядів.

9. **الْفُرَشِيَّ** – нісба, яка може вказувати на приналежність до курайшитського племені.

У випадку з вище зазначеною нами формулою імені арабського поета та філолога, який відомий як **أَبُو الْفَرَجِ الْأَصْفَهَانِيَّ**, компонент «الأصفهاني» не є частиною формули імені даного при народженні, однак виступає в ролі нісби, оскільки стосується міста Ісфахан, яке розташоване на Іранському плато і, можливо, є Батьківщиною його родини.

Компоненти арабської антропонімічної системи можна розглядати як синтагматичні синоніми (в ряду спостерігається певна закономірність в їх сполученні), де основним словом-домінатною є ім'я, яке «стало фактором мови, мовним іменем». У цій системі кожен компонент має свою функцію та значення, а особисте ім'я в цьому контексті виступає як важливий мовний засіб, який відображає ідентичність особистості. В той самий час, часто до антропонімічної формули додаються імена-прізвиська, які є парадигматичними синонімами до компонентів системи. Близько тисячі таких додаткових імен має пророк Мухаммад: **عزيز، مصباح، رسول الملاحم، مأمون** тощо. Їх основною метою є возвеличення Пророка, його якостей та чеснот (О. Складенко, О. Складенко, 2020). З граматичної точки зору, такі імена часто є прикметниками або дієприкметниками активного та пасивного стану, рідше – іменниками.

Для того, щоб дослідити граматичні особливості досліджуваної лексичної одиниці, необхідно визначити її частину мови, так як від цього залежать морфологічні характеристики слова. Беручи до уваги, що номінація є головною функцією антропонімів, всі власні імена вважаються іменниками. Рід, число та відмінок – це морфологічні категорії антропонімів (М. Торчинський, Н. Торчинський, 2022).

О. С. Завгородня (2019) стверджує, що з граматичної точки зору арабські особові імена представляють собою окрему категорію імен, які утворюються за словотворчими моделями, як і інші повнозначні слова в арабській мові. В більшості, особові імена це:

1. Дієприкметники активного стану першої породи: імена утворюються від коренів дієслів за формулою *فاعل*. Наприклад, ім'я «صادق» утворене від дієслова «صدق», що означає «бути правдивим»; «صالح» означає «праведний» або «правильний», утворене від дієслова «صَلَحَ» (бути праведним або примиритися); «ظاهر» означає «очевидний» чи «видимий», утворене від дієслова «ظَهَرَ» (виділятися або бути очевидним); «عادل»: «справедливий», утворене від дієслова «عَدَلَ» («бути справедливим»).

2. Дієприкметники пасивного стану першої породи: імена утворюються за формулою *مفعول*. До прикладу, ім'я محمود утворене від дієслова «حمد», яке означає «бути хваленим»; مسرور – від дієслова «سَرَّ», ім'я означає «бути радісним»; مقصود – від дієслова «قصد», означає «той, кого бажать, бути бажаним»; محبوبة – утворено від дієслова «حَبَّ», означає «та, кого кохають, бути коханою»; مكتوم – від дієслова كَتَمَ, означає «прихований».

3. Дієприкметники від інших порід: محمّد від дієслова «حمّد», ім'я означає «хвалений»; منتصر від дієслова «انتصر», означає «переможець»; مبارك від дієслова «بارك», означає «благословенний».

4. Прикметники: حكيم – означає «мудрий», جميل – означає «красивий» або «привабливий», عظيم – «великий» або «могутній», كبير – «великий» або «могутній», صميم – «серйозний» або «справжній», سعيد – «щасливий» або «радісний», لبيب – «розумний», لطيف – «ніжний» або «добрий» тощо.

К. Ю. Бурик (2008) зазначає, що більшість арабських власних імен є двовідмінковимил – ممنوع من الصرف, тобто не мають танвіна в неозначеному стані – лише одну дамму в називному відмінку та одну фатху в знахідному та родовому відмінках. В означеному ж стані, всі три відмінки зберігаються. До арабських імен, які не відмінюються, належать:

1. Власні імена та назви із суфіксами *ة*, *اء*, *ان*, *ى*, *ا*. До таких імен належать: سفیان، طرفة، بُشرى، عمرانُ

2. Імена, які первинно були прикметниками чи іменниками жіночого або спільного роду, окрім односкладових: عنكبوت، عقوبُ.

3. Антропоніми, які утворені за формулами активного та пасивного стану дієслів усіх порід, крім моделей *فَعَلَ فَعِلٌ*, *فَعَّلَ، فَعَّلٌ، فَعَّلٌ*: *شَمْرٌ، إِسْتَبْرَقٌ: فَعَّلٌ، فَعَّلٌ، فَعَّلٌ*, *يَحْيَى، شَمْرٌ، إِسْتَبْرَقٌ: فَعَّلٌ، فَعَّلٌ، فَعَّلٌ*

4. Імена за формулою *أَحْمَدٌ، أَزْرَقٌ: أَفْعَلٌ*

5. Імена, які утворені за формулами (*فُعَالٌ (سُعَادٌ)*, *فُعَالٌ (عُمَرُ)*, *فُعَالٌ (نَوَارٌ)*)

Антропоніми можуть утворюватися і від масдарів. Важливим спостереженням є те, що в іменах, які первинно є масдарами п'ятилітерних та шестилітерних дієслів, гамза на початку слова є не з'єднувальною, а роздільною: *إِبْتِهَاجٌ، إِبْتِهَادٌ، إِبْتِسَامٌ*.

Під впливом історичних та географічних процесів частина арабських імен опинилася під турецьким впливом, що утворило нову категорію імен, які закінчуються на «ة», звук «т» наприкінці слова в таких іменах вимовляється. З часом початкова форма цих імен була переглянута, і почала сприйматися як форма множини. Те, що деякі арабські імена стоять в граматичній формі множини, є поширеним явищем. До прикладу, імена *أَحْلَامٌ، لِيَالٍ*. Як наслідок, відбувалася асиміляція імен з «ة» на кінці з антропонімами арабської мови. Пізніше цей процес дав закінчення для правильної множини жіночого роду (К.Бурик, 2011).

Отже, багатокомпонентна антропонімічна формула з кількістю елементів до 12 є характерною для арабського народу. До цієї формули входять патроніми, матроніми та прапатроніми, частка «абу», насаб, лакаб, нісба тощо. Ці складники є синтагматичними синонімами, при цьому іноді до основного ланцюга додаються імена-прізвиська. Найбільшу кількість таких додаткових імен та епітетів має Пророк Мухаммад. Для дослідження граматичних особливостей лексичної одиниці необхідно визначити її частину мови, оскільки це впливає на морфологічні характеристики слова. Власні імена є іменниками, а основними їх морфологічними ознаками є рід, число та відмінок. Більшість арабських онімів є двовідмінковими. Переважна кількість арабських імен утворюються від дієприкметників активного та пасивного стану та прикметників. Арабські імена можуть стояти не лише в формі однини, а і в множині.

2.2 Класифікація антропонімів в арабській мові за значенням

Г.І.Приходько (2020) стверджує, що кожний мовленнєвим акт має чотириохривневу структуру: локуцію (проголошення слова, речення), пропозицію, іллокуцію (реалізація наміру) і перлокуцію (вплив, реакція адресата на сказані мовцем слова).

О.Скляренко, О.Скляренко (2020) зазначають, що іллокуція, тобто «інтенційна спрямованість», притаманна більшості антропонімів. Це проявляється в тому, що батьки, обираючи ім'я, мають на меті передати дитині через ім'я певні якості, характеристики, емоції, поведінку, вкласти інформацію або втілити спонукання, обіцянку тощо. Таким чином, вони намагаються реалізувати свій намір.

Арабські номінативні одиниці є відкритою та гнучкою системою, і велика кількість імен є мовленнєвими, тобто створеними, продукованими. Для арабської мови є характерними інформативні антропоніми, в яких закладена інформація, наприклад, про дату, місце чи обставини народження:

عاشورة – відноситься до десятого дня першого місяця ісламського календаря – Мухаррама. В цей день відбулося декілька важливих для мусульман подій. Аллах прийняв його покаяння та вигнання Адама з Раю, врятував Нуха в ковчезі, погасив вогонь Німрода. В цей день Аллах заговорив до Муси, Юсуф об'єднався зі своїм батьком тощо (Shaykh Ibn Rajab al-Hanbali, 2008).

مكة – жіноче ім'я, яке вказує на місто Мекка, священне місце для всіх мусульман.

هلال – означає «півмісяць», в ісламському календарі з появи на небі півмісяця починається Священний місяць Рамадан.

ربيع – весна, вказує пору року, в яку була народжена дитина.

مصباح – ранковий час, فجر – світанок, لياح – враннішня зоря – вказують на час народження.

До імен, які говорять про обставини народження можна віднести:

شهاب – зірка, яка падає

حيا – дощ

غزالة – сонце в зеніті

Іслам помітно відображається на арабських антропонімах. Мусульманські імена, які пов'язані з релігією, складають значний відсоток антропонімікону в арабській мові. Такі імена не лише використовуються для ідентифікації особистості, але й виступають як спосіб вираження віри та уособлюють вірність релігійним традиціям та цінностям (І.Р. Скразловська, 2020). До таких імен відносяться:

محمّد – ім'я Пророка Мухаммада

عائشة – ім'я дружини Пророка Мухаммада

فاطمة – ім'я доньки Пророка Мухаммада

عبد الله – означає «слуга Аллаха»

Рамль Ал-Заріф, Ру Богторі, Імм. Мелкарт (2003) в «Словнику арабських імен та їх значень» виділяють такі групи:

1. Імена, утворені від назв тварин. Вони є пішли від назв племен, які в свою чергу досить часто називалися назвами тварин: كلب، أسد، عامر، يربوع، نمر، حمامة، شاهين، عقاب، صقر.
2. Імена, похідні від назв рослин: وردة، زهرة، ثمامة، حنظلة.
3. Імена, утворені від назв небесних тіл: بدر، شهاب، هلال.
4. Імена, що походять від предметів, які араби використовують в повсякденному житті: سيف، صخر، حجر.
5. Імена, утворені від прикметників і виражають якості людини: جميل، سعيد، عباس، خالد، فاتن، وسيم.

Окрему групу утворюють імена з компонентом «الدين»:

أمد الدين «слава релігії»

أوحد الدين «єдиний в релігії»

بدر الدين «вказує на першу важливу битву Пророка»

برهان الدين «доказ релігії»

زاهر الدين «прекрасний в релігії»

خير الدين «добро релігії»

حميد الدين «хвала релігії»

رقيب الدين «той, хто спостерігає, за релігією»

- ، شرف الدين «гідність релігії»
- ، رضي الدين «задоволення релігії»
- ، صارم الدين «суворість релігії»
- ، صالح الدين «праведність релігії»
- ، طاهر الدين «чистота релігії»
- ، ظهير الدين «підтримка релігії»

Отже, структура мовленнєвого акту складається з чотирьох елементів: локуції, пропозиції, іллокуції, перлокуції. Іллокуція є характерною для більшості арабських антропонімів, оскільки через значення імені відбувається реалізація поставленого наміру. Антропоніми можуть містити факти про час, місце та обставини народження людини (فجر، حيا، مكة). Іслам значно вплинув на формування арабських антропонімів, і мусульманські імена, пов'язані з релігією, становлять велику частину антропонімікону в арабській мові. Ці імена не лише ідентифікують особистість, а й відображають віру та відданість арабів релігійним традиціям і цінностям (محمد، عائشة، زهرة،)، рослин (أسد، يربوع، نمر)، предметів повсякденного вжитку (سيف، صخر)، якостей людини (فاتن، جميل، سعيد).

2.3 Особливості функціонування арабських антропонімів в сучасних текстах

У сучасних текстах арабські антропоніми відіграють важливу роль у побудові тексту, вираженні культурної ідентичності та встановленні зв'язків між ключовим персонажами тексту.

Д. Пельтек, В. Брудзь, Г. Виборнова (2022) стверджують, що антропоніми в контексті сучасного медіадискурсу виконують важливі функції:

1. Вказують на конкретну людину, ідентифікуючи особу (номінативна функція)
2. Вказують на характер відносин та стосунків між людьми (емоційно-експресивна та стилістична функції).

3. Допомагають читачеві орієнтуватися в часі та просторі.
4. Забезпечують актуальність тексту.
5. Підсилюють в тексті відносини між зазначеними особистостями.

За словами О.А.Вірник (2020), використання імен історичних персоналії, літературних персонажів, релігійних діячів може уособлювати загальний соціально-психологічний образ. Часто дітей називають іменами відомих особистостей з ціллю наділити дитину такими ж якостям та чеснотами. Тому, ім'я, використане в літературному творі, часто говорить саме за себе. Крім того, імена можуть бути алюзіями, або вказувати на етнічну приналежність.

Важлива функція арабських антропонімів напряму пов'язана з структурними особливостями арабської антропонімічної формули. Оскільки кількість елементів моделі імені зазвичай велика, то, називаючи людину в тексті, прийнято зазначати лише її ім'я та прізвище. Однак у випадках, коли мова йде про особу, яка займає високе становище в арабському суспільстві, вся формула може бути зазначеною. Використання повних антропонімічних моделей в сучасних арабських текстах здебільшого свідчить про прояв поваги та підкреслює важливість чи посаду особи. Наведемо приклад з новини під заголовком:

«رئيس الدولة يستقبل حكام الإمارات وأولياء العهود ونواب الحكام بمناسبة شهر رمضان المبارك»

Називаючи еміра, зазначається не лише ім'я, отримане при народження, а й приставка, яка означає «Його Високість» та використовується як форма звертання до монархів:

صاحب السمو الشيخ محمد بن زايد آل نهيان

В тій же статті, наводиться перелік і інших висопоставлений осіб, перед іменем кожного – форма звернення-титул:

صاحب السمو الشيخ محمد بن راشد آل مكتوم، صاحب السمو الشيخ الدكتور سلطان بن محمد القاسمي، صاحب

السمو الشيخ حميد بن راشد النعيمي

Звідси можна зробити висновок, що автор новини підкреслює титул еміра та проявляє таким чином шанобливе та поважливе ставлення не лише до Його Високості, а і до всіх зазначених в тексті осіб.

Для порівняння візьмемо іншу новину, в якій також фігурує Його Високість Шейх Мохамед бін Заїд бін Султан Аль Нагаян, під назвою:

«وصول سلطان النيادي إلى الإمارات.. ومحمد بن زايد ومحمد بن راشد في استقباله»

Зазначимо, що в тексті не вживають повну формулу імені та приставку «Ваша Високість»:

الشيخ محمد بن زايد

Відповідно, автори статті вживають скорочену антропонімічну формулу і по відношенню до Мохаммеда ібн Рашид аль-Мактума, віце-президента, прем'єр-міністра та еміра Дубая:

نائبه الشيخ محمد بن راشد

Звідси можемо зробити висновок, що друга стаття є менш формальною по стилю та має на меті не підкреслити важливість зазначених осіб, а скоріше передати їхню присутність або роль у події чи ситуації. Використання скороченої форми імені вказує на те, що стаття спрямована на загальну публіку або не є офіційною.

Отже, араському антропонімікону відводиться важлива роль в сучасних текстах. До функцій, які вони виконують, належить: номінативна, емоційно-експресивна та стилістична. Особливості використання в текстах повних антропонімічних формул залежить від декількох факторів: стилю та інтенційної спрямованості тексту.

Висновки до розділу 2

Арабські антропоніми мають характерну багатокomпонентну антропонімічну формулу, яка складається з патронімів, матронімів, прапатронімів, насабу, лакабу, нісби. Між цими компонентами синтагматичний зв'язок, а між ними та іменами, які додаються до основного іменного ланцюга – парадигматичний. З граматичної точки зору, імена є іменниками, однак можуть бути утворені від інших частин мови – дієприкметників активного та пасивного станів, прикметників, дієслів.

Велика частина імен є двовідмінковими. Також можуть утворюватися від іменників в формі множини. Гамза на початку імені, утвореного від дієслів, є роздільною, а не з'єднувальною.

Мовленнєвий акт є чотирирівневим і складається з: локуції, пропозиції, іллокуції, перлокуції. Антропоніми мають ознаки ілокуції, оскільки виконуть певний намір, мають «інтенційне спрямування». Вони можуть передавати інформацію про обставини, місце та час народження, віросповідання, етнічну приналежність.

Арабські імена за значенням можна класифікувати на ті, які походять від назв тварин, рослин, предметів, небесних світил, якостей та чеснот тощо.

В сучасних текстах арабські антропоніми вказують на стиль та інтенційне спрямування. Окрім номінативної функції, яка ідентифікує особу, виконує і емоційно-експресивну, передаючи характер відносин та ставлення до дійової особи.

Використання повної антропонімічної формули не лише підкреслює важливість зазначеної особи, а і свідчить про загальний стиль публікації.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження поставлену нами мету було досягнуто. Ми розглянули, проаналізували та охарактеризували основні аспекти специфіки антопонімів арабської мови, визначити граматичні особливості онімів, класифікували їх за значенням та висвітлили напрямки функціонування онімів в контексті сучасних медіа текстів. В процесі було досягнуто таких результатів:

1. Було визначено, що термін «ономастика» вживається для позначення розділу лінгвістики, який досліджує власні назви та імена з урахуванням культурних особливостей народу, географії території, економічних, соціальних та історичних процесів. До основних галузей належать: антропоніміка, топоніміка, етніміка. Також поширеними напрямками ономастики є описовий, прикладний, когнітивний, літературний.

2. Було висвітлено, що завдання антропоніміки, як науки про власні імена людей, полягає у дослідженні утворення та появи імен, їх функціонування, основних засад в процесі нонації.

3. Нами було визначено, що антропонімічною одиницею є ім'я дане при народженні, прізвище, по батькові, додаткові імені, такі як прізвиська, псевдоніми тощо. Особисте ім'я є «розпізнавальним знаком» в антропологічній формулі імені людини.

4. Проаналізувавши історію антропонімічних досліджень, нами було з'ясовано, що перші дослідження онімів проводили німецькі, англійські, норвезькі, данські, шведські, японські вчені в XIX столітті. Трохи пізніше подібні дослідження зародилися в США, Естонії, Хорватії тощо.

5. Визначено, що серед основоположних ономастичних праць можна виокремити роботу під назвою "Міста і села, країни, річки, гори, культові споруди" (1926) французького вченого Альберта Доза.

6. Було з'ясовано, що вперше термін «антропонімія» вжив Лейте де Васконселос в 1887 році.

7. Ми визначили, що в слов'янському регіоні – в Польщі, Чехословаччині та Україні ономастика починає розвиватися з 30-х років XX століття.

8. Нами було висвітлено, що в Україні особливий розвиток та видання найбільшої кількості ономастичних досліджень состерігається в 60–70-х рр. ХХ ст. Провідними галузями на той час були топоніміка та антропоніміка. Неоціненним є вклад: Ю. О. Карпенка, М. О. Демчук, Л. Л. Гумецької, М. Л. Худаша тощо.

9. Проаналізувавши ономастичні дослідження антропонімікону, написані арабськими вченими не рашіше другої половини ХХ століття, ми визначили, що особливого інтересу заслуговують питання модифікації імен, пов'язані з особливостями регіону, соціальні та релігійні аспекти в процесі найменування.

10. Було розглянуто дослідження, які написали: Адель Наджім, Рейми Аль-Джарф, Хальса Аль-Агбарі, Амін Альмуханна у співавторстві з Жаном-Франсуа Прюне, М. Азіз Ф. Ясін, Хасан Абд-ель-Джавад, Вафа Абу Хатаб та визначено, що наразі функціонування імен в мусульманських спільнотах, їх формування та мовні адаптації є ключовими темами в роботах арабських антропонімістів.

11. Нами було визначено, що оніми можуть слугувати не лише як лінгвістичні одиниці, а і виступати історичним джерелом і вивчатися в межах історичних дисциплін.

12. З'ясовано, що для того, щоб дослідити онімічні одиниці, вчені використовують три види методів: загальнонаукові, лінгвістичні та ономастичні. До ключових підходів, які застосовуються при вивченні онімів, належать: історичний, етимологічний, словотвірний, кількісний, картографічний, дескриптивний, генетичний тощо.

13. Виявлено, що наразі тривають пошуки нових методів та підходів до вивчення антропонімів із застосуванням новітніх технологій.

14. Проаналізувавши роботу Елвіс де Стефані, ми дійшли висновку, що ефективним в дослідженні антропонімії є контекстуально-інтерпретаційний метод.

15. Було виявлено, що на кількість компонентів антропонімічної формули впливають культурні, соціальні, економічні, історичні та релігійні фактори. Арабська модель налічує до 12 елементів, і може складатися, окрім імені, з патронімів, прапатронімів, частки «абу», насабу, лакабу та нісби.

16. Було з'ясовано, що компоненти антропонімічної моделі виступають в ролі синтагматичної моделі, які оточують слово-домінанту – дане при народженні ім'я. Кожний елемент виконує свою роль та має певне значення. Найважливішою функцією є номінативна, оскільки вона ідентифікує особистість.

17. З'ясувавши, що морфологічні особливості слова залежать від частини мови, визначили, що всі власні імена – іменники. В арабських антропонімах є три основні характеристики: рід, число, відмінок. Утворюються вони, як і інші повнозначні арабські слова, за словотворчими моделями.

18. Ми дійшли висновку, що переважно арабські імена це: дієприкметники активного та пасивного стану, при цьому найбільша кількість утворена від дієслів першої породи (صالح، مكتوم), прикметники (حكيم، عظيم) та дієслова (شمر، استبرق).

19. Було виявлено, що велика частина арабських імен є двовідмінковими: імена із суфіксами ة، ان، ا، ي، імена, які є похідними від прикметників чи іменників жіночого або спільного роду, окрім односкладових, імена за формулами дієслів, окрім فَعْلُ، فُعْلٌ، فُعَالٌ، أَفْعُلٌ، імена, які утворені за формулами فَعْلٌ، فَعْلٌ، فَعْلٌ، فَعْلٌ.

20. З'ясовано, що деяким арабським іменам притаманна форма множини (أحلام، ليالٍ).

21. Визначено, що для антропонімів є характерною «інтенційна спрямованість», іллокуція, яка є однією з ланок чотирирівневого мовленнєвого акту. Арабські інформативи (інформативні антропоніми) можуть містити інформацію про дату, час, місце чи обставини народження дитини.

22. З'ясовано, що багато імен пов'язані з ісламом, а їх значення означають визначні релігійні події або вказують на важливу релігійну постать.

23. Було визначено, що арабські імена можна об'єднати в такі групи: похідні від назв рослин, тварин, небесних світил, предметів повсякденного вжитку, якостей, рис характеру.

24. Було висвітлено, що арабські антропоніми виконують декілька функцій в сучасних текстах: стилістичну, номінативну, емоційно-експресивну. На використання повних антропонімічних формул впливають стиль та намір, який передбачає текст.

АНОТАЦІЯ

يتناول بحثنا موضوع خصوصية الأسماء العربية. تعتبر الأسماء عنصرا هاما في اللغة والثقافة العربية. إنها تعكس التقاليد والقيم وأثر الدين والسياق الاجتماعي للمجتمع العربي وبسبب هذا أصبحت دراسة هذا الجانب من دراسة أسماء الأعلام حاليًا موضوعا لاهتمام الباحثين الأوكرانيين.

الهدف هو دراسة خصوصيات الأسماء العربية، وتوصيف السمات النحوية للأسماء، والنظر في تصنيف الأسماء العربية حسب المعنى، وتحديد دور ومكانة الأسماء في النصوص العربية الحديثة. لقد تناولنا وحددنا الجوانب الرئيسية للأسماء في اللغة العربية.

خلال البحث، تم تحقيق الهدف الذي حددناه. وقد تناولنا وحللنا وميزنا الجوانب الرئيسية لخصوصية الأسماء في اللغة العربية، وحددنا سمات القواعد للأسماء، وصنفناها حسب المعنى، وأبرزنا اتجاهات عمل التسميات في سياق النصوص الإعلامية الحديثة. تم تحقيق النتائج في العملية ومن أبرزها:

- 1) تتمثل مهمة الدراسات الاسمية في تحليل تكوين الأسماء ومظهرها، وعملها، والمبادئ الأساسية في عملية عدم التسمية.
 - 2) بعد تحليل الدراسات الاسمية، التي كتبها العلماء العربيين في موعد لا يتجاوز النصف الثاني من القرن العشرين، توصلنا إلى أن قضايا تعديل الاسم المتعلقة بخصوصيات المنطقة والجوانب الاجتماعية والدينية في عملية التسمية تستحق مصلحة خاصة.
 - 3) لقد قررنا أن الأسماء لا يمكن أن تكون بمثابة وحدات لغوية فحسب، بل تعمل أيضًا كمصدر تاريخي ويمكن دراستها ضمن التخصصات التاريخية.
 - 4) وجدنا أنه من أجل دراسة الوحدات الاسمية، يستخدم العلماء ثلاثة أنواع من الأساليب: العلمية العامة واللغوية والخاصة لدراسات اسمية.
 - 5) وقد وجد أن عدد مكونات صيغة الاسماء يتأثر بالعوامل الثقافية والاجتماعية والاقتصادية والتاريخية والدينية. يحتوي هذه الصيغة لدى العرب على ما يصل إلى 12 عنصراً.
 - 6) من ناحية نحوية، قد تكون الاسماء العربية اسم الفاعل واسم المفعول وصفات وأفعال. أيضاً، غالبية الأسماء ممنوع من الصرف.
 - 7) تقرر أنه يمكن تصنيف الأسماء العربية إلى المجموعات التالية: مبنية على أسماء النباتات والحيوانات والأجرام السماوية والأشياء ذات الاستخدام اليومي والصفات.
- في نهاية المطاف، هذا الموضوع مهم ليس فقط كأداة للتفاعل بين الثقافات، ولكن أيضاً من وجهة نظر القواعد.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Дзира, Я. (2010). *Енциклопедія історії України* (В. А. Смолій, Ред.).
- Ковбасюк, Л. (2015). Ономастика сучасної німецької мови: здобутки та перспективи німецької та української германістики. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*.
- Alvarez-Altman, G. (1981). *Literary Onomastics Studies*.
- Лучик, В. (2011). Актуальні напрями української ономастики. *Записки з ономастики*.
- Ковалів, Ю. І. (2007). *Літературознавча енциклопедія: У двох томах*. «Академія».
- Масенко, Л. Т. (2001). *Енциклопедія Сучасної України* (І. М. Дзюба, А. І. Жуковський & М. Г. Железняк, Ред.).
- Єлісеєва, І., & Клочко, Т. (2019). Антропонімікон латинського походження: сутність та застосування.
- Величко, Я. (2010). Антропонімія в англійській мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти.
- Пишньоха, О. А., & Покровська, І. Л. (2019). АНТРОПОНІМИ ЯК ВАГОМІ КВАНТИ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*.
- Левадна, Н., & Койло, Ю. (2017). ОНОМАСТИКА: ЗДОБУТКИ І САМОСТІЙНІСТЬ.
- Sipavicius Seide, M., & Tadeu Roque Amaral, E. (2020). *NOMES PRÓPRIOS DE PESSOA: introdução à antroponímia brasileira*.
- Чувашова, Л. (2012). *Енциклопедія Сучасної України* (І. Дзюба, А. Жуковський & М. Железняк, Ред.).
- Карпенко, Ю. (2008). Олексій Сильвестрович Стрижак, відомий український ономаст.
- Вербич, С. (2010). Українська ономастика: перспектива розвитку.
- Худаш, М. (1977). *З історії української антропонімії*.
- Редько, Ю. К. (1968). *Довідник українських прізвищ*.
- Дзира, О. І. (2013). До історії вивчення української антропоніміки.
- Гумецька, Л. Л. (1977). *Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.*
- Пахомова, С. (2012). *Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах*.

- Шийка, С. (2020). Українська історична антропоніміка на межі століть. *Publishing House "Baltija Publishing"*, 606–607.
- A. Njeim, A. (2020). *Ancient North African Onomastic*.
- Al-Jarf, R. (2023). *The interchange of personal names in muslim communities: An onomastic study*.
- Al Aghbari, K. (2010). Derogatory forms of personal names in omani arabic. *Anthropological Linguistics*, (52).
- Almuhanna, A., & Prunet, J.-F. (2019). From classical to modern arab names and back. *Anthropological Linguistics*, (61).
- F. Yassin, M. A. (1978). Personal names of address in kuwaiti arabic. *Anthropological Linguistics*, (20).
- Abd-el-Jawad, H. (1986). A linguistic and sociocultural study of personal names in jordan. *Anthropological Linguistics*.
- Abu Hatab, W. (2015). Postcolonial anthroponyms in Jordan. 65–74.
- Зубко, А. (2007). Українська ономастика: здобутки і проблеми.
- Компан, О. С. (1966). Ономастика як допоміжна історична дисципліна. *Історичні джерела та їх використання*, (2).
- Rutkowski, M. (2023). Onomastyka otwarta. Współczesne kierunki rozwoju polskich badań nad nazwami własnymi. 215.
- Пежинська, О. (2019). Аспекти методології ономастичних досліджень. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*.
- Насакіна, С. В. (2018). Методи ономастичного дослідження. *Записки з ономастики*.
- Бицко, Н. (2012). ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.
- Широков, В. А., & Надутенко, М. В. (2017). Створення віртуальної ономастичної лабораторії "Ойконіми Дніпропетровщини" на базі платформи unilex. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, (12).
- Надутенко, М. (2021). Методи ономастичного дослідження з використанням сучасних лінгвістичних технологій. У *Міжнародна наукова конференція «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ»*.

- De Stefani, E. (2012). Crossing perspectives on onomastic methodology: Reflections on fieldwork in place name research. An essay in interactional onomastics. *У Methods in contemporary linguistics*.
- Куплевацька, Л. О., & Манівська, Т. Є. (2021). Проблеми функціонування сучасних арабських антропонімів в умовах міжкультурної комунікації українського освітнього простору.
- Скляренко, О., & Скляренко, О. (2020). *Етнічна ономастика*.
- Торчинський, М., & Торчинська, Н. (2022). Граматичні особливості власних назв. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*.
- Завгородня, О. С. (2019). Антропоніми арабського походження в перській мові. *У Питання сходознавства в Україні*.
- Бурик, К. (2008). Двовідмінкові імена арабської класичної мови у системі відмінювання субстантивів. *Схodosнавство*.
- Бурик, К. (2011). Становлення, сучасний склад та ареал арабського антропонімікону. *Вісник Львівського університету*.
- Приходько, Г. І. (2020). Типологія мовленнєвих актів оцінки. *Записки з романо-германської філології*.
- al-Hanbali, S. I. R. (2008). The historical significance of ‘ashura.
- Скразловська, І. А. (2020). *Антропоніми турецької мови: Лінгвокультурологічний та прагматичний аспекти*.
- قاموس الأسماء العربية والمعربة وتفسير معانيها (Уклад.). (2003). حنا نصر الحتي
- Пельтек, Д., Брудзь, В., & Виборнова, Г. (2022). Засоби перекладу антропонімів у медіадискурсі. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*.
- Вірник, О. А. (2020). Функціонування антропонімів у турецькій поезії початку ХХ століття. *Science and Education a New Dimension - Issue 241*.